Meer inbreng van de bevolking

Regionale identiteit als sleutel voor landschapsontwikkeling

In veel nota's wordt beleid geformuleerd dat is gericht op behoud, versterking of ontwikkeling van de regionale identiteit van een gebied. Een mooi woord, regionale identiteit, maar er bestaat veel verwarring over. In de praktijk is het een 'containerbegrip' dat iedereen anders uitlegt en hanteert. Dat kan beter, vinden Alterra-onderzoekers ir. Jeroen Kruit, drs. Irini Salverda, drs. Roel During en ir. Rienke Groot.

Het ministerie van LNV heeft een groot onderzoekprogramma gefinancierd onder de titel Regionale identiteit en natuur- en landschapsontwikkeling. Reden voor LNV om zich af te vragen wat dat begrip inhoudt en hoe de inrichting van gebieden er mee kan worden gestuurd.

Regionale identiteit blijkt een goed middel om bij gebiedsinrichting in dialoog te komen met alle betrokkenen. Het is een emotioneel aanknopingspunt voor een gesprek met elkaar, met overheden, maatschappelijke organisaties en burgers over 'hun' gebied, ook al verschillen de belangen, ideeën en achtergronden. Jeroen Kruit: 'Als het goed wordt gebruikt, werkt het begrip regionale identiteit als een "unifying concept" en is het een zeer bruikbaar instrument bij ruimtelijke planningsopgaven. Een instrument dat, beter dan welke inhoudelijke discussie over de plannen ook, mensen en meningen bij elkaar kan brengen. Hoe groter de invloed van wereldwijde ontwikkelingen, hoe groter de hang naar het regionale, het lokale.

Behoefte aan houvast

Irini Salverda: 'Regionale identiteit heeft alles te maken met het lokale, maar zonder de maatschappelijke zorgen over globalisering zou het nooit de lading hebben gekregen die het nu heeft. Globalisering versterkt de afstand tussen gewone mensen en bestuurders en door meer inbreng te hebben in lokale ontwikkelingen kunnen mensen zo toch hun leefomgeving veiligstellen. Mensen hebben namelijk behoefte aan houvast, eigenheid, herkenbaarheid en geborgenheid. Maar daarnaast ook aan groei, vernieuwing en ontwikkeling. Enerzijds willen mensen zich namelijk graag onderscheiden, individueel en als groep, maar anderzijds willen ze ook ergens bij horen. Regionale identiteit kan bijdragen aan de gewenste eigenheid en herkenbaarheid en het biedt mensen de mogelijkheid zich van andere regio's te onderscheiden. Het gaat om de overeenkomsten tussen mensen binnen de eigen regio en om de verschillen met andere regio's. Het heeft te maken met wij en zij, hier en daar, met dat wat bindt en dat wat scheidt.'

Sturen wordt lastiger

De overheid wil rekening houden met de wensen van mensen bij de inrichting van onze ruimte. Rekening houden met maatschappelijke wensen vraagt om kennis van het gedrag. Gedrag van mensen is echter moeilijk te voorspellen, en de wereld wordt steeds complexer waardoor het sturen volgens de huidige planningtraditie steeds lastiger wordt. 'Burgers laten zich niet meer zomaar iets opleggen door de overheid,' stelt Rienke Groot, 'zeker niet als het om hun eigen gebied gaat. De burger wordt een steeds belangrijkere factor in het maatschappelijke krachtenveld. Deze "zelfsturing" van burgers komt vaak voort uit het idee dat de overheid veel zaken niet meer kan of wil regelen. En voor een rijksoverheid die met grote financiële tekorten kampt, komt dit niet eens zo ongunstig uit. Minder sturen, minder regels en meer overlaten aan de markt is een houding die prima past bij burgerinitiatieven. Decentralisatie en liberalisering van het ruimtelijk beleid van de overheid hebben tot gevolg dat particulieren meer moeten bijdragen aan inrichting en onderhoud van het landschap en dat legitimeert de wens van de burger om over die inrichting mee te beslissen.'

Roel During geeft een voorbeeld: 'In Renkum staat een oude boerderij die ooit is verbouwd tot café met feestzaal. Vrijwel alle inwoners hebben hier hun feesten en partijen gehouden, en ook in de oorlog heeft deze boerderij een grote rol gespeeld. Het gebouw is echter op zich niet zeldzaam, waardoor de gemeente er geen monumentenstatus aan wil toekennen. Bovendien moeten er woningen worden gebouwd. Door de emotionele verbondenheid met deze boerderij strijden de burgers echter voor behoud ervan. In een dialoog met de gemeente ligt nu het plan voor om het café zijn bestemming terug te geven, gekoppeld aan de bouw van twintig appartementen op de voormalige deel en in de achtertuin. Geen ambtelijke benadering dus, maar erkenning van de lokale betekenis van het gebouw.'

Drie-vier-vijfchecklist

Kruit en Salverda hebben een checklist gemaakt aan de hand waarvan discussies over regionale identiteit kunnen worden gevoerd. Deze 'drie-vier-vijfchecklist' helpt het begrip regionale identiteit te verduidelijken. Deze checklist staat uitgebreid beschreven in het onderzoekrapport dat hierover is verschenen. Door open en constructieve discussies over de toekomst van een gebied aan de hand van een vragenlijst kan worden voorkomen dat de uitkomst van de discussie al van tevoren is bepaald. Systeemveranderingen worden op deze wijze tot een menselijke maat teruggebracht. Kruit: 'De uitdaging voor het beleid hierin is groot. Naarmate de publieke middelen verder opdrogen, wordt de opgave voor het beleid onevenredig moeilijker. Alterra pleit daarom voor een dubbelspoor. Behalve op de traditionele "materiële" benadering van bescherming en herstel van objecten die de overheid op basis van vastgelegde criteria waardevol vindt, moet ook op een "immateriële" benadering worden ingezet. De cognitieve en emotionele invulling van het begrip regionale identiteit moet daarbij aan lokale gemeenschappen worden overgelaten. Met dit dubbelspoor komt er een balans tot stand tussen onderhoud of herstel van landschappelijke waarden door de overheid en het investeren in initiatieven, verantwoordelijkheid en betrokkenheid van de lokale bevolking. Op die manier werk je actief aan het principe van behoud door adoptie.' ■

Meer inbreng in lokale ontwikkelingen

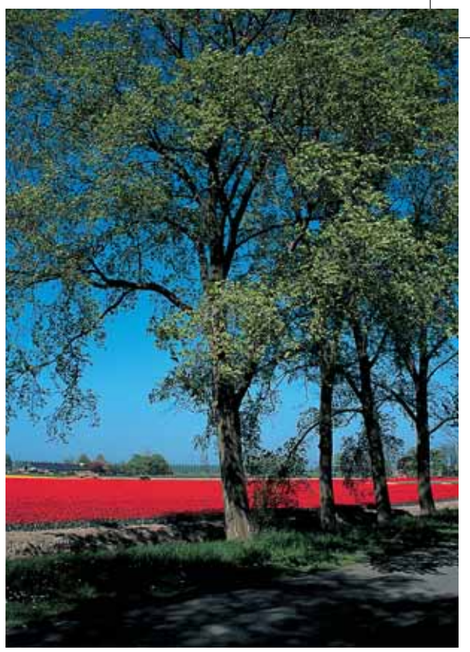

Bijdragen aan het landschap

Meer informatie over dit onderwerp vindt u in 'Regionale identiteit van natuur en landschap, een verkenning van een containerbegrip en de bruikbaarheid als sturingsinstrument' door J. Kruit, I.E. Salverda en C.M.A. Hendriks Alterra-rapport 1014
Voor prijs en bestelwijze zie pagina 17 e.v.
Over dit onderzoek is ook een folder verschenen. Deze kunt u, zolang de voorraad strekt, gratis opvragen via info.alterra@wur.nl of (0317) 47 77 66.